

Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2020

2^η εκτίμηση - Ιούνιος 2022

Δρ. Άρης Ίκκος, ISHC
Επιστημονικός Διευθυντής

Σεραφείμ Κουτσός
Αναλυτής

©INSETE Intelligence – Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την προϋπόθεση της αναφοράς στην πηγή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	2
2. Η Πανδημία του κορονοϊού και η επίδραση της στον τουρισμό	4
3. Σύνοψη	5
4. Εισερχόμενος τουρισμός	6
5. Βασικά μεγέθη εισερχόμενου τουρισμού 2019-2020	7
6. Αφίξεις και Εισπράξεις από Κρουαζιέρα	9
7. Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων μεταφορών	10
8. Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών μεταφορών	10
9. Εγχώριος τουρισμός	11
10. Τουρισμός και έμμεσα οφέλη	12
11. Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία	13
12. Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια	14
13. Συμβολή του τουρισμού στο ισοζύγιο πληρωμών	15
14. Τουρισμός και Απασχόληση	16
15. Πηγές	17

1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός ως "οριζόντια οικονομική δραστηριότητα

Ο τουρισμός, σε αντίθεση με τις περισσότερες δραστηριότητες του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα, αποτελεί οριζόντια δραστηριότητα και όχι κάθετη. Δηλαδή, ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που οριοθετείται από την πλευρά της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ οι δραστηριότητες του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα αποτελούν δραστηριότητες παραγωγής και προσφοράς προϊόντων. Για παράδειγμα, ο μεταλλουργικός κλάδος συγκροτείται από τις εταιρείες παραγωγής προϊόντων μετάλλου και ο κλάδος των σιτηρών από τις αγροτικές επιχειρήσεις που παράγουν σιτηρά. Αντίθετα, η δραστηριότητα του τουρισμού επιδρά σε πολλούς κλάδους της οικονομίας, όπως μεταφορές (π.χ. ταξίδι με αεροπλάνο και transfer με λεωφορείο), διαμονής (σε ξενοδοχείο ή αλλού), εστίασης (σε εστιατόρια ή bar εντός ή εκτός του χώρου διαμονής), διασκέδασης (περιλαμβανομένων των επισκέψεων σε αξιοθέατα) και κατανάλωσης σε καταστήματα. Έτσι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που -ούτως ή άλλως- αφορά πολλά και διάφορα μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού μιας χώρας.

Ο Τουρισμός ως δραστηριότητα στην Ελλάδα

Η σπουδαιότητα του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας και της απασχόλησης θα αναλυθεί κατωτέρω διεξοδικά. Επιγραμματικά αναφέρουμε ότι ο τουρισμός αποτέλεσε τα χρόνια της κρίσης το ανάχωμα στην ύφεση και την ανεργία και στη συνέχεια οδήγησε την χώρα σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Επίσης, ο τουρισμός είναι ένας από τους τομείς που παρουσίασαν σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον. Λόγω δε της μεγάλης διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά την χώρα, ο τουρισμός παίζει καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση του εισοδήματος σε πολλές Περιφέρειες της χώρας. Στον αντίποδα, ο τουρισμός έχει έντονη εποχικότητα λόγω του ότι οι διακοπές για Ήλιο & Θάλασσα -που αποτελούν την μεγαλύτερη ευρωπαϊκή προϊοντική αγορά- αποτελούν το βασικό τουριστικό προϊόν της χώρας.

Στόχος της παρούσας μελέτης

Δεδομένης της σημασίας του τουρισμού

για την ελληνική οικονομία, η αποτύπωση των οικονομικών μεγεθών του αποτελεί προϋπόθεση για την διαμόρφωση και διατύπωση απόψεων και επιλογών ως προς την στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί στον ελληνικό τουρισμό για την ανάπτυξή του και την επίλυση των προβλημάτων του. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να συμβάλλει στην κατεύθυνση αυτή προσφέροντας

μια βάση συζήτησης αποτυπώνοντας τα ακόλουθα μεγέθη του ελληνικού τουρισμού:

- την συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία μέσω αναλυτικής καταγραφής και αποτύπωσης των μεγεθών για τον Εισερχόμενο Τουρισμό, τον Εγχώριο Τουρισμό, τις Επενδύσεις στον Τουρισμό και τις Έμμεσες και Προκαλούμενες Επιδράσεις του στην οικονομία,
- την περιφερειακή διάσταση του τουρισμού, δηλαδή την συμβολή του στις οικονομίες των Περιφερειών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στη διατήρηση ισορροπίας στο Εξωτερικό Ισοζύγιο Πληρωμών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση.

2. Η Πανδημία του κορονοϊού και η επίδραση της στον τουρισμό

Αναμφίβολα, σε παγκόσμιο επίπεδο ο κλάδος των τουριστικών υπηρεσιών ήταν αυτός ο οποίος δέχτηκε το ισχυρότερο πλήγμα από την έναρξη της πανδημίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), ο παγκόσμιος τουρισμός την περίοδο 2019-2020 κατέγραψε μείωση διεθνών αφίξεων κατά -74% το οποίο μεταφράζεται σε απώλειες περίπου 1,08 δισ. διεθνών αφίξεων, λόγω της άνευ προηγουμένου μείωσης της ζήτησης και των εκτεταμένων ταξιδιωτικών περιορισμών. Η κατάρρευση του παγκόσμιου τουρισμού, μεταφράζεται σε απώλειες \$ 1,3 τρισ. σε έσοδα από εξαγωγές, 11 φορές περισσότερα από τις απώλειες που καταγράφηκαν κατά την διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2009, ενώ παράλληλα η πανδημία έθεσε σε κίνδυνο 100 με 120 εκατ. άμεσες θέσεις εργασίας στον τουριστικό κλάδο, τις περισσότερες εκ των οποίων σε μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις.

Σε αυτό το δυσμενές τουριστικό περιβάλλον, ο ελληνικός τουρισμός δεν θα μπορούσε να μείνει αλώβητος, διακόπτοντας την ανοδική πορεία που κατέγραψαν στο σύνολο τους τα τουριστικά μεγέθη της χώρας έως και τον Φεβρουάριο του 2020. Συγκεκριμένα, ο ελληνικός τουρισμός την περίοδο 2019-2020, κατέγραψε μείωση αφίξεων κατά -76,5% (από 31.348 χιλ. το 2019 σε 7.375 χιλ. το 2020) και μείωση εισπράξεων κατά -75,6% (από € 17.680 εκατ. το 2019 σε € 4.310 εκατ. το 2020). Παρ' όλη την σημαντική μείωση που σημείωσαν τα τουριστικά μεγέθη της Ελλάδας, η απασχόληση στις Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης υποχώρησε σημαντικά λιγότερο (-10,0%, από 381,9 χιλ. το 2019 σε 343,6 χιλ. το 2020) ως επακόλουθο πρωτοβουλιών και μέτρων που ελήφθησαν από το κράτος για την στήριξη της απασχόλησης και των επιχειρήσεων.

3. Σύνοψη

Ο τουρισμός το 2020:

- παρουσίασε **μείωση εισπράξεων από το εξωτερικό κατά -75,6% ή € -15.376 εκατ. (περιλαμβάνονται τα έξοδα μετάβασης και οι εισπράξεις από κρουαζιέρες),**
- **η μείωση της άμεσης συνεισφοράς του τουρισμού στην οικονομία της χώρας εκτιμάται σε € -15.565 εκατ.** (ή κατά -71,0%, από € 21.926 εκατ. άμεσης συνεισφοράς στην οικονομία το 2019 σε **€ 6.361 εκατ. το 2020**), όταν η συνολική μείωση του ΑΕΠ το 2020 ήταν **€ -17.924 εκατ.** (ή κατά -9,8% από € 183,3 δισ. το 2019 σε € 165,3 δισ. το 2020).
- παρά την μείωση των εισπράξεων από τον εισερχόμενο τουρισμό κατά -75,6% έναντι -11,9% από τον εγχώριο τουρισμό, η τουριστική δραστηριότητα παρέμεινε κατά κύριο λόγο εξαγωγική με **το 78,0% των εισπράξεων του τουρισμού να προέρχονται από τον εισερχόμενο τουρισμό** (έναντι περισσότερο από 90% τις προηγούμενες χρονιές).
- **η οικονομική συνεισφορά του αντιστοιχεί στο 3,8% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ αν συνυπολογιστεί και η έμμεση συνεισφορά του, αντιστοιχεί μεταξύ 8,5% έως 10,2%,**
- από κάθε **€ 1,0 τουριστικής δραστηριότητας, δημιουργείται επιπλέον € 1,2 έως 1,65 πρόσθετης οικονομικής δραστηριότητας.** Ως αποτέλεσμα για κάθε € 1,0 τουριστικού εισόδου, το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται κατά € 2,2 έως € 2,65, **δηλαδή ο τουρισμός είναι ένας κλάδος με μεγάλη διάχυση ωφελειών στην οικονομία,**
- η οικονομία τριών νησιωτικών Περιφερειών (Ν. Αιγαίο, Ιόνια Νησιά και Κρήτη) εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό,
- **συμβάλλει άμεσα στην αιχμή (Q3) στο 15,9% της απασχόλησης** και συνολικά (άμεσα και έμμεσα) μεταξύ **35,0% και 42,2%** ενώ αποτέλεσε και αποτελεί βασικό μοχλό μείωσης της ανεργίας,
- **κάλυψε με τις ταξιδιωτικές εισπράξεις το 23,3% του ελλείμματος** του ισοζυγίου αγαθών. Οι εισπράξεις αυτές ισούνται με το **19,1%** των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων που εξάγει η χώρα, εξαιρουμένων των εισπράξεων από εξαγωγή πλοίων και καυσίμων.
- **αν στις ταξιδιωτικές εισπράξεις συνυπολογισθούν και οι εισπράξεις από αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές από τον εισερχόμενο τουρισμό, τότε το σύνολο των ταξιδιωτικών εισπράξεων ισούται με το 21,9% των εισπράξεων** από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων πλην πλοίων και καυσίμων.

Είναι προφανής από τα παραπάνω η σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία ακόμα και κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

4. Εισερχόμενος τουρισμός

Πίνακας 1: Εισερχόμενος τουρισμός 2020

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2020				
	Αφίξεις	%	Έσοδα (€)	%
Ιαν	789.951	11%	280.034.165	6%
Φεβ	627.318	9%	220.406.636	5%
Μαρ	410.837	6%	90.370.414	2%
Απρ	37.566	1%	13.805.960	0%
Μαι	55.568	1%	43.568.153	1%
Ιουν	256.225	3%	83.074.038	2%
Ιούλ	828.189	11%	677.943.067	16%
Αυγ	1.806.946	25%	1.380.809.946	32%
Σεπ	1.334.766	18%	865.324.000	20%
Οκτ	954.797	13%	550.491.011	13%
Νοε	175.747	2%	69.283.203	2%
Δεκ	96.567	1%	34.828.581	1%
Σύνολο	7.374.477	100%	4.309.939.174	100%
Αεροπορικώς	5.550.468	75%		
Οδικώς	1.554.817	21%		
Σιδηρ/μικώς	590	0%		
Θαλασσίως	268.602	4%		
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence				

ένα πολύ «δυνατό» ξεκίνημα τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο. Ειδικότερα, τα μερίδια των αφίξεων και των εισπράξεων ανά τρίμηνο έχουν ως εξής: **Q1 24,8%/13,7%** των αφίξεων/εισπράξεων, **Q3 53,8%/67,8%** των αφίξεων/εισπράξεων και **Q4 16,6%/15,2%** των αφίξεων/εισπράξεων. Στο 2^ο τρίμηνο, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, τόσο οι αφίξεις όσο και οι εισπράξεις ήταν σημαντικά μικρότερες, καταγράφοντας το **4,7%** των αφίξεων και το **3,3%** των εισπράξεων.

7,4 εκ.

Τουρίστες επισκέφθηκαν
την Ελλάδα το 2020

Το 2020, η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν **7,4 εκατ. τουρίστες**, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών («Μη Κάτοικοι»), και εισέπραξε σχεδόν **€ 4,3 δισ.**

Αναφορικά με το μεταφορικό μέσο, η εικόνα λόγω και της πανδημίας διαφοροποιήθηκε σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, με τις **αεροπορικές αφίξεις** να αυξάνουν το μερίδιό τους στο **75%** των αφίξεων ακολουθούμενες από τις **οδικές** με **21%** και τις **θαλάσσιες** με **4%**. Το ποσοστό των τουριστών που επέλεξαν το τρένο ως μέσο μεταφοράς για το ταξίδι τους στην Ελλάδα ήταν αμελητέο.

Η εποχικότητα των αφίξεων και των εισπράξεων διαταράχθηκε από τους ταξιδιωτικούς περιορισμούς που επιβλήθηκαν λόγω της πανδημίας και της γενικευμένης αβεβαιότητας που επικρατούσε στην τουριστική βιομηχανία. Συγκεκριμένα, από την έναρξη μέχρι την λήξη της τουριστικής περιόδου (Απρίλιος – Σεπτέμβριος) καταγράφηκε το **58,6%** των αφίξεων και το **71,1%** των εισπράξεων, τα χαμηλότερα μερίδια που έχουν καταγραφεί από την έναρξη της Έρευνας Συνόρων. Αυτό βέβαια, οφείλεται στην ισχνή, λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών και της επιβολής lockdown, συνεισφοράς του 2^{ου} τριμήνου, μετά από

5. Βασικά μεγέθη εισερχόμενου τουρισμού 2019-2020

Πίνακας 2: Εισερχόμενος τουρισμός 2019-2020

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2019-2020				
	Αφίξεις		Έσοδα	
	2019	2020	2019	2020
Ιαν	659.982	789.951	229.751.955	280.034.165
Φεβ	503.540	627.318	197.331.418	220.406.636
Μαρ	772.507	410.837	307.842.825	90.370.414
Απρ	982.084	37.566	503.696.795	13.805.960
Μαι	2.386.667	55.568	1.514.268.455	43.568.153
Ιουν	4.102.207	256.225	2.491.517.691	83.074.038
Ιουλ	5.673.265	828.189	3.633.414.929	677.943.067
Αυγ	6.761.996	1.806.946	4.026.810.667	1.380.809.946
Σεπ	5.111.116	1.334.766	2.819.395.000	865.324.000
Οκτ	2.773.322	954.797	1.381.918.999	550.491.011
Νοε	929.502	175.747	286.652.978	69.283.203
Δεκ	692.183	96.567	286.312.995	34.828.581
Σύνολο	31.348.371	7.374.477	17.678.914.706	4.309.939.174
Μεταβολή		-76,5%		-75,6%

Πηγή: ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Πίνακας 3: Βασικά μεγέθη εισερχόμενου τουρισμού 2019-2020

	2019	2020	% Δ
Έσοδα (εκ. €)	17.679	4.310	-75,6%
Διαν/σεις (χιλ.)	232.464	64.053	-72,4%
Αφίξεις (χιλ.)	31.348	7.374	-76,5%
Μέση Διάρκεια Παραμονής	7,4	8,7	17,1%
ΜΚΔ	564,0	584,4	3,6%
Δαπάνη/Διαν/ση	76,1	67,3	-11,5%

Πηγή: ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

-76,5%
μείωση αφίξεων

-75,6%
μείωση εισπράξεων

Το 2020, ο εισερχόμενος τουρισμός κατέγραψε τα χαμηλότερα μεγέθη από την έναρξη της Έρευνας Συνόρων (2005), τόσο στις αφίξεις (**7,4 εκατ.**, **-76,5%** σε σχέση με το 2019) όσο και στις εισπράξεις (**€ 4,3 δισ.**, **-75,6%**).

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων (των μη-κατοίκων) ανήλθε σε **64,1 εκατ.** παρουσιάζοντας μείωση κατά **-72,4%** σε σχέση με το 2019.

Η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη (ΜΚΔ) ανήλθε στα **€ 584,4**, εμφανίζοντας αύξηση κατά **+3,6%**, που οφείλεται στην αύξηση της Μέσης Διάρκειας Παραμονής κατά **+17,1%** (από **7,4** διανυκτερεύσεις σε **8,7** διανυκτερεύσεις) ενώ αντίθετα η Μέση Δαπάνη ανά Διανυκτέρευση σημείωσε μείωση κατά **-11,5%** (από **€ 76,1** σε **€ 67,3**).

Βάσει της ακολουθούμενης μεθοδολογίας¹ για την καταγραφή των εσόδων, αυτά δεν περιλαμβάνουν το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που παρέμεινε πρωτογενώς στο εξωτερικό, π.χ. η αμοιβή και το κέρδος του Tour Operator, αλλά περιλαμβάνουν μόνο το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που καταναλώθηκε στην Ελλάδα, π.χ. το έσοδο του ξενοδοχείου ή τη δαπάνη του τουρίστα στα καταστήματα.

Ομοίως, δεν περιλαμβάνουν ούτε τις εισπράξεις από τις αερομεταφορές και τις θαλάσσιες μεταφορές των εισερχόμενων τουριστών για την μετάβασή τους στην Ελλάδα, που καταγράφονται ξεχωριστά και αθροίζονται με όλες τις άλλες δαπάνες μεταφορών όπως π.χ. cargo, στοιχεία από επιβάτες κρουαζιέρας. Τα πρόσθετα αυτά έσοδα, όπως και η εγχώρια τουριστική δαπάνη, εξετάζονται αναλυτικά κατωτέρω.

6. Αφίξεις και Εισπράξεις από Κρουαζιέρα

Πίνακας 4: Εισερχόμενος τουρισμός από Κρουαζιέρα 2019-2020

Τουρισμός Κρουαζιέρας				
	Αφίξεις		Έσοδα (€)	
	2019	2020	2019	2020
Α' Τρίμηνο	32.977	20.051	11.608.737	2.496.931
Β' Τρίμηνο	720.814	0	157.714.028	0
Γ' Τρίμηνο	1.086.691	3.270	213.769.185	2.292.653
Δ' Τρίμηνο	815.700	8.053	116.791.500	4.056.814
Σύνολο	2.656.181	31.374	499.883.450	8.846.398
Μεταβολή 2018-2019		-98,8%		-98,2%
Πηγή: ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence				

σχεδόν € 8,8 εκατ., μειωμένα κατά -98,2%.

Λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών και της επιβολής του lockdown, δεν καταγράφηκε καθόλου κίνηση κρουαζιέρας στο 2^ο τρίμηνο του 2020. Συγκεκριμένα, στο 1^ο τρίμηνο κατεγράφη το **63,9%** των αφίξεων και το **28,2%** των εισπράξεων κρουαζιέρας, στο 3^ο τρίμηνο το **10,4%** των αφίξεων και το **25,9%** των εισπράξεων ενώ στο 4^ο τρίμηνο το **25,7%** των αφίξεων και το **45,9%** των εισπράξεων.

Πλέον των παραπάνω, για τον υπολογισμό των συνολικών εισπράξεων από κρουαζιέρα, θα πρέπει να προσμετρηθούν και οι δαπάνες των εταιρειών κρουαζιέρας που το 2019 εκτιμήθηκαν σε **€ 138 εκατ.** Συνεπώς με αντίστοιχη αναλογική μείωση όπως οι εισπράξεις που αποτυπώνονται στην Έρευνα Κρουαζιέρας της ΤΤΕ, οι εισπράξεις αυτές εκτιμώνται σε **€ 2 εκατ.** για το 2020.

Τέλος, τα ανωτέρω στοιχεία της Έρευνας Συνόρων της ΤΤΕ δεν περιλαμβάνουν ούτε τους επιβάτες κρουαζιέρας, εκτός από αυτούς που τελειώνουν την κρουαζιέρα τους στην Ελλάδα και αναχωρούν από κάποιο ελληνικό αεροδρόμιο ή λιμάνι. Το ποσοστό των επιβατών αυτών είναι πολύ μικρό. Προκειμένου, συνεπώς, να καταγραφεί και η κίνηση των επιβατών κρουαζιέρας και οι εισπράξεις από αυτούς, η ΤΤΕ εκπονεί και την Έρευνα Κρουαζιέρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας αυτής, το **2020 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 31 χιλ.** τουρίστες κρουαζιέρας, μειωμένους σε σύγκριση με το 2019 κατά **-98,8%**, και **εισέπραξε**

7. Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων μεταφορών

Όπως αναφέραμε, η Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ δεν περιλαμβάνει την δαπάνη των τουριστών για μεταφορά προς και από την Ελλάδα. Ένα μέρος της δαπάνης αυτής εισπράττεται από ελληνικές εταιρείες και άρα το σύνολο των εσόδων αυτών αποτελεί έσοδο της χώρας προερχόμενο από τον τουρισμό. Ένα άλλο μέρος της δαπάνης αυτής καταβάλλεται σε εταιρείες του εξωτερικού οι οποίες, στη συνέχεια, καταβάλλουν μέρος των εσόδων τους για την εξυπηρέτηση των πελατών τους (πχ για το προσωπικό που απασχολούν στην Ελλάδα ή για αμοιβές εταιρειών handling). Προκειμένου να προσδιορίσουμε τα έσοδα της χώρας από αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές, επικοινωνήσαμε με επαγγελματικές ενώσεις και εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους κλάδους αυτούς (αεροπορικές εταιρείες, ακτοποϊκές εταιρείες, εταιρείες handling κλπ.).

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέξαμε, τα έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων από τη δραστηριότητα αυτή εκτιμώνται το 2020 σε **€ 582 εκατ. (-69,6%)** για τις αερομεταφορές και **€ 49 εκατ. (-49,8%)** για τις θαλάσσιες μεταφορές, έναντι **€ 1.914 εκατ.** και **€ 97 εκατ.** αντίστοιχα για το 2019.

8. Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών μεταφορών

Οδικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος (πχ κατανάλωση βενζίνης) καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή.

Σιδηροδρομικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή. Το εκτιμώμενο – πρόσθετο- έσοδο του ΟΣΕ κρίνεται ως αμελητέο αφού η εκτίμηση για τον αριθμό εισερχομένων τουριστών με σιδηρόδρομο ανήρχετο σε λιγότερο από 7.000.

-63,6%
μειώθηκε η δαπάνη
του εγχώριου
τουρισμού από το
2008

9. Εγχώριος τουρισμός

Πίνακας 5: Εγχώριος τουρισμός 2016-2020

Εγχώριος Τουρισμός Ταξίδια με 1 τουλάχιστον Διανυκτέρευση						
	2016	2017	2018	2019	2020	%Δ 2020-19
Ταξίδια	4.590.484	5.296.499	5.523.673	4.941.550	4.331.856	-12,3%
Δαπάνη (€)	1.286.735.621	1.398.365.311	1.714.551.188	1.598.636.515	1.408.617.976	-11,9%
Διανυκτερεύσεις	46.438.123	53.577.582	59.630.035	53.650.631	52.729.191	-1,7%
ΜΚΔ (σε €)	280	264	310	324	325	0,5%
ΜΔΔ (σε €)	28	26	29	30	27	-10,3%
ΜΔΠ (σε Διανυκτερεύσεις)	10,1	10,1	10,8	10,9	12,2	12,1%

Σύμφωνα με την «Έρευνα Διακοπών» της ΕΛΣΤΑΤ για το 2020, η εγχώρια τουριστική δαπάνη για ταξίδια με τουλάχιστον μία διανυκτέρευση ανήλθε σε € 1.409 εκατ. όταν για το 2019 ήταν € 1.599 εκατ., δηλαδή μειωμένη κατά -11,9% σε σύγκριση με το 2019. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008, η αντίστοιχη δαπάνη ήταν € 3.868 εκατ. Δηλαδή, κατά την περίοδο 2008-2020, η δαπάνη του εγχώριου τουρισμού μειώθηκε κατά -63,6%.

Για τα ταξίδια με τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση την περίοδο 2019-2020, προκύπτει ότι:

- ο αριθμός των ταξιδιών μειώθηκε κατά -12,3% (από 4,9 εκατ. ταξίδια το 2019 σε 4,3 εκατ. ταξίδια το 2020),
- η συνολική δαπάνη μειώθηκε κατά -11,9% (από € 1,6 δισ. το 2019 σε € 1,4 δισ. το 2020),
- οι διανυκτερεύσεις μειώθηκαν κατά -1,7% (από 53,7 εκατ. το 2019 σε 52,7 εκατ. το 2020),
- παρά την μείωση της Μέσης Δαπάνης ανά Διανυκτέρευση (ΜΔΔ) κατά -10,3% (από € 30 το 2019 σε € 27 το 2020),
- η Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη (ΜΚΔ) αυξήθηκε οριακά κατά +0,5% (από € 324 το 2019 σε € 325 το 2020), λόγω της αύξησης
- της Μέσης Διάρκειας Παραμονής (ΜΔΠ) κατά +12,1% (από 10,9 διανυκτερεύσεις το 2019 σε 12,2 διανυκτερεύσεις το 2020).

Για κάθε € 1 αύξηση
στα τουριστικά έσοδα,
το ΑΕΠ αυξάνει κατά €
2,65

10. Τουρισμός και έμμεσα οφέλη

Πίνακας 6: Έμμεσα οφέλη του τουρισμού

	% Κατανομή Τουριστικών Εσόδων	Πολλα- πλασιαστής
Καταλύματα	45,3	2,50
Εστίαση	18,0	2,50
Θαλάσσιες Μεταφορές	9,0	2,41
Οδικές Μεταφορές	7,1	3,25
Εναέριες Μεταφορές	5,4	2,98
Εμπόριο	4,9	3,69
Ψυχαγωγία	3,8	1,90
Ταξιδιωτικά Γραφεία	3,7	3,68
Ενοικίαση Αυτ/των	1,8	1,39
Συνέδρια	1,0	4,13
Σταθμισμένος Μέσος Όρος		2,65

Σύμφωνα με τον IOBE (2012), κάθε € 1,0 που δημιουργεί η τουριστική δραστηριότητα, δημιουργεί έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα **€ 1,2** και άρα, συνολικά, δημιουργεί **€ 2,2** ΑΕΠ. Δηλαδή, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας ανέρχεται 2,2.

Στον πίνακα απεικονίζονται οι πολλαπλασιαστές των επιμέρους κλάδων της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ (2014), καθώς και η ποσοστιαία συμβολή του κάθε υποκλάδου στην ελληνική τουριστική δραστηριότητα σύμφωνα με την μελέτη του IOBE (2021).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, ο προκύπτων πολλαπλασιαστής του τουρισμού για την ελληνική τουριστική οικονομία ανέρχεται σε **2,65** που σημαίνει πως για κάθε **€ 1,0** από την τουριστική δραστηριότητα, δημιουργείται έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα **€ 1,65** και άρα, συνολικά, το ΑΕΠ αυξάνει κατά **€ 2,65**. Συνεπώς, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής

δραστηριότητας κυμαίνεται μεταξύ **2,2** και **2,65**.

11. Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία¹

Πίνακας 7: Έμμεσα οφέλη του τουρισμού

Κατηγορία Δαπάνης	2019, € εκ.*	2020, € εκ.	%Δ
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	17.679	4.310	-75,6%
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	500	9	-98,2%
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	138	2	-98,2%
Αερομεταφορές	1.914	582	-69,6%
Θαλάσσιες Μεταφορές	97	49	-49,8%
Εγχώριος Τουρισμός	1.599	1.409	-11,9%
Άμεση Επίπτωση Τουρισμού	€21.926	€6.361	-71,0%
ως % ΑΕΠ	12,0%	3,8%	
πολλαπλασιαστής ΙΟΒΕ	2,2	2,2	
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€48.237	€13.993	-71,0%
ως % ΑΕΠ	26,3%	8,5%	
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65	
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€58.104	€16.855	-71,0%
ως % ΑΕΠ	31,7%	10,2%	
ΑΕΠ	€183.250	€165.326	-9,8%

Πηγή: INSETE Intelligence

τουρισμό έναντι **-11,9%** από τον εγχώριο τουρισμό.

- παρ' όλ' αυτά, το ποσοστό του εισοδήματος της τουριστικής δραστηριότητας που προήλθε από το εξωτερικό ανήλθε σε **78,0%** (έναντι περισσότερο από 90% τις προηγούμενες χρονιές). Δηλαδή ο τουρισμός παρέμεινε και το 2020 μια κατ' εξοχήν εξαγωγική δραστηριότητα.

Σύμφωνα με την 2^η εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ της χώρας, σε τρέχουσες τιμές, το 2020 διαμορφώθηκε στα **€ 165.326** εκατ. μειωμένο κατά **-9,8%** σε σύγκριση με το 2019 (€ 183.250 εκατ.).

Συνοψίζοντας τα στοιχεία για τον τουρισμό που παραθέσαμε παραπάνω και συγκρίνοντας τα και με το ΑΕΠ της χώρας προκύπτει η ακόλουθη εικόνα:

- η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της χώρας το 2020 εκτιμάται σε **€ 6,4 δισ.**, μέγεθος που αντιστοιχεί με το **3,8%** του ΑΕΠ.
- συνυπολογίζοντας και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της χώρας το 2020 εκτιμάται μεταξύ **€ 14,0** και **€ 16,9 δισ.**, μεγέθη που αντιστοιχούν μεταξύ **8,5%** έως **10,2%** του ΑΕΠ.
- το ΑΕΠ παρουσίασε ετήσια μείωση κατά **-9,8%** ή κατά **€ -17.924 εκατ.**, ενώ η δραστηριότητα του τουρισμού μειώθηκε σε ετήσια βάση κατά **-71,0%** ή κατά **€ -15.565 εκατ.** άμεσα ή **€ -34.244/-41.249 εκατ.** έμμεσα και άμεσα. Η μείωση της τουριστικής δραστηριότητας οφείλεται στην πανδημία και τα μέτρα αντιμετώπισής της και προήλθε κατά **-75,6%** από τον εισερχόμενο

¹ Για το 2020 δεν υπήρξαν επαρκή στοιχεία για τον υπολογισμό των επενδύσεων. Για το 2019, είχαν υπολογιστεί επενδύσεις της τάξης των € 1.178 εκατ. Λαμβάνοντας υπόψη τις επενδύσεις αυτές, η άμεση επίπτωση του τουρισμού το 2019 υπολογίστηκε σε € 23.104 εκατ. ενώ το έμμεσο και άμεσο αποτέλεσμα κυμάνθηκε μεταξύ € 50.830 εκατ. έως € 61.227 εκατ.

Ο τουρισμός στηρίζει τα εισοδήματα της Περιφέρειας

12. Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια

Πίνακας 8: Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια, 2020

Περιφέρεια	% κατανομή εσόδων εισερχόμενου τουρισμού 2020	αναλογία άμεσης τουριστικής δαπάνης 2020 - σε € εκ.	ΑΕΠ Περιφερειών 2020* - σε εκ.	% ΑΕΠ στο οποίο αντιστοιχεί η τουριστική δαπάνη	κατά κεφαλήν ΑΕΠ 2019 - σε €
Ν. Αιγαίο	29%	1.855	5.762	32%	18.655
Κρήτη	20%	1.271	8.338	15%	14.695
Αττική	18%	1.123	78.876	1%	23.341
Κεντ. Μακεδονία	10%	608	22.701	3%	13.430
Ιόνια Νησιά	10%	658	2.973	22%	16.147
Πελοπόννησος	3%	195	7.470	3%	14.421
Αν. Μακεδονία & Θράκη	2%	135	6.295	2%	11.639
Θεσσαλία	2%	128	8.480	2%	13.071
Ήπειρος	2%	121	3.638	3%	12.093
Δυτ. Ελλάδα	2%	103	7.318	1%	12.450
Στερεά Ελλάδα	1%	87	7.754	1%	15.463
Δυτ. Μακεδονία	1%	40	3.424	1%	14.284
Β. Αιγαίο	1%	36	2.298	2%	11.271
Σύνολο Χώρας	100,0%	6.361	165.326	3,8%	17.092

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Ελλείπει στοιχεία για την περιφερειακή κατανομή της συνολικής τουριστικής δαπάνης, η εκτίμησή της γίνεται προσεγγιστικά, βάσει της κατανομής των εισπράξεων του εισερχόμενου τουρισμού όπως αποτυπώνονται από την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδας.

Τα στοιχεία αυτά συγκρίνονται με την εκτίμηση του ΑΕΠ της κάθε Περιφέρειας, λαμβάνοντας υπόψιν αφενός το ΑΕΠ του 2020 και αφετέρου την τελευταία διαθέσιμη % κατανομή (στοιχεία 2019).

Λόγω της προσεγγιστικής φύσης των στοιχείων του πίνακα, η εικόνα που αναδεικνύει είναι κατά κύριο λόγο ενδεικτική.

13. Συμβολή του τουρισμού στο ισοζύγιο πληρωμών

Πίνακας 9: Συμβολή του τουρισμού στο Ισοζύγιο Πληρωμών, 2019-2020

	2019 (εκ. €)	2020 (εκ. €)	% μεταβολή
Ισοζύγιο Αγαθών	-22.833	-18.528	18,9%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις (περ. κρουαζιέρα)	18.179	4.319	-76,2%
ως % ελλείμματος Ισοζυγίου Αγαθών	79,6%	23,3%	
Εκτίμηση Εσόδων από Μεταφορές	2.149	633	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και Μεταφορές/Ισοζύγιο αγαθών	89,0%	26,7%	
Εξαγωγές Αγαθών	32.434	28.904	-10,9%
Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	23.263	22.649	-2,6%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές Αγαθών	56,0%	14,9%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και μεταφορές / Εξαγωγές Αγαθών	62,7%	17,1%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	78,1%	19,1%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και μεταφορές / Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	87,4%	21,9%	
Πηγή: ΤΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence			

Ο τουρισμός, ιδιαίτερα μέσα στην οικονομική κρίση, αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων της χώρας που εξισορροπούσε το Ισοζύγιο Πληρωμών. Η τάση αυτή, διακόπηκε απότομα το 2020, λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών και της άνευ προηγουμένου μείωση της ζήτησης για ταξίδια. Ως εκ τούτου, η συμβολή του τουρισμού στην κάλυψη του εμπορικού ισοζυγίου μειώθηκε σημαντικά.

Συγκεκριμένα, για το 2020 **οι ταξιδιωτικές εισπράξεις κάλυψαν το 23,3% του ελλείμματος του Ισοζυγίου Αγαθών** (έναντι 79,6% το 2019). Αν συνυπολογιστούν και τα έσοδα αερομεταφορών, κρουαζιέρας κλπ. που η ΤΤΕ υπολογίζει σε άλλους κωδικούς του ισοζυγίου πληρωμών, τότε η συμβολή του εισερχόμενου τουρισμού στην κάλυψη του ελλείμματος ισοζυγίου αγαθών φτάνει το **26,7%** (έναντι **89,0%** το 2019).

Επίσης, οι εισπράξεις από τον τουρισμό το 2020 αντιπροσωπεύουν το **14,9%** (έναντι 56,0% το 2019) του συνόλου των εισπράξεων από τις εξαγωγές κάθε μορφής αγαθών που κάνει η χώρα. Αν στις εισπράξεις αυτές συνυπολογιστούν και τα έσοδα από τις μεταφορές, τότε το σύνολο ισούται με το **17,1%** (έναντι 62,7% το 2019) των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών.

Αν από τις εξαγωγές αγαθών αφαιρεθούν οι εξαγωγές πλοίων και καυσίμων, τότε το ποσοστό των εισπράξεων από τον τουρισμό ισούται με το **19,1%** (έναντι **78,1%** το 2019) του συνόλου των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών. Επίσης, εάν στις εισπράξεις του τουρισμού συνυπολογίσουμε και τις μεταφορές, το ποσοστό των εισπράξεων ισούται με το **21,9%** (έναντι **87,4%** το 2019) των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών που κάνει η χώρα πλην πλοίων και καυσίμων.

14. Τουρισμός και Απασχόληση

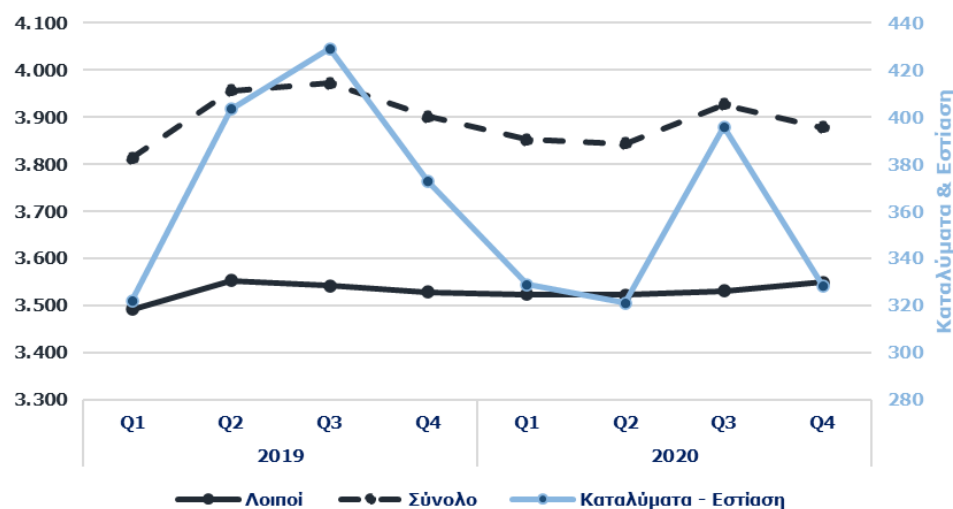
Πίνακας 10: Εξέλιξη απασχόλησης (σε χιλ.), 2019-2020

	Εξέλιξη απασχόλησης για τα έτη 2019-2020 (σε χιλ.)							
	2019				2020			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Λοιποί κλάδοι	3.492	3.553	3.543	3.529	3.524	3.523	3.531	3.550
% μεταβολή					0,9%	-0,8%	-0,3%	0,6%
Καταλύματα - Εστίαση	322	403	429	373	329	321	396	329
% μεταβολή					2,2%	-20,4%	-7,7%	-11,9%
Σύνολο	3.814	3.956	3.972	3.902	3.853	3.844	3.927	3.878
% μεταβολή					1,0%	-2,8%	-1,1%	-0,6%

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Q1 του 2020, κατεγράφη αύξηση της απασχόλησης τόσο στα καταλύματα και την εστίαση (+2,2%) όσο και στους Λοιπούς κλάδους (+0,9%). Αυτό συνέβη διότι στο Q1 του 2020 –προ πανδημίας– υπήρξε σημαντική αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας.

Γράφημα 1: Εξέλιξη απασχολούμενων ανά τρίμηνο (σε χιλ.), 2019-2020

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Ο τουρισμός, εκτός από την μεγάλη συμβολή στην οικονομία της χώρας έχει μεγάλη συμβολή και στην απασχόληση και, τα τελευταία χρόνια, έχει συμβάλει σημαντικά στην μείωση της ανεργίας. Η θετική αυτή πορεία όμως διεκόπη λόγω της πανδημίας του κορονοϊού. Συγκεκριμένα, η απασχόληση στις Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης μειώθηκε κατά **-20,4%**, το 2^ο τρίμηνο έναντι **-0,8%** στους Λοιπούς Κλάδους, κατά **-7,7%** έναντι **-0,3%** στο Q3 και κατά **-11,9%** έναντι **+0,6%** στο Q4. Στο

Q1 του 2020, κατεγράφη αύξηση της απασχόλησης τόσο στα καταλύματα και την εστίαση (+2,2%) όσο και στους Λοιπούς κλάδους (+0,9%). Αυτό συνέβη διότι στο Q1 του 2020 –προ πανδημίας– υπήρξε σημαντική αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε (βλ. πίνακα στην σελ. 13 με στοιχεία IOBE (2012)), τα καταλύματα και η εστίαση αντιπροσωπεύουν το 63,3% της τουριστικής δαπάνης στην Ελλάδα. Με την υπόθεση εργασίας ότι αντίστοιχη είναι και η συμβολή των δύο αυτών κλάδων στην απασχόληση σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό, μπορούμε να συνάγουμε ότι το σύνολο της απασχόλησης που δημιουργήσε ο τουρισμός κατά την αιχμή (Q3) του 2020 εκτιμάται σε **626 χιλιάδες εργαζόμενους ή το 15,9% της συνολικής απασχόλησης**.

Αν συνοπολογισθούν, με πολλαπλασιαστή αντίστοιχο του ΑΕΠ (2,2 ή 2,65), τότε η συνολική απασχόληση (άμεση και έμμεση) που δημιουργεί ο τουρισμός ανέρχεται στο **35,0%** έως **42,2%** του συνόλου.

15. Πηγές

- Ελληνική Στατιστική Αρχή,
- Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδας,
- Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας,
- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας,
- IOBE (2012), Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία,
- ΚΕΠΕ (2014), Οικονομικές Εξελίξεις, Τεύχος 24, Ιούνιος 2014,
- Άρης Ίκκος & Σεραφείμ Κουτσός (2020), Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2019 (INSETE),
- CLIA (2018), Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe 2017,

Η παρούσα μελέτη υλοποιήθηκε από το INSETE στο πλαίσιο της Πράξης:
 «Δράσεις πρόγνωσης και παρακολούθησης μεταβολών του Τουριστικού Τομέα για την
 ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της διαρθρωτικής προσαρμογής του»
 με κωδικό MIS 5003333, η οποία εντάσσεται στο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα**
“Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020” και
 συγχρηματοδοτείται από το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)**

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΤΠΑ, ΤΣ & ΕΚΤ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΑΝΕΚ

ΕΠΑνεΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης